

POSTANOWIENIE

31 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Mariusz Łodko

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 31 stycznia 2024 r. w Warszawie
zażalenia Ł. J.

na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie

z 10 lipca 2023 r., I ACa 820/21,

w sprawie z powództwa B. O.

przeciwko Ł. J.

o zapłatę,

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Krakowie postanowieniem z 22 maja 2023 r. zwolnił pozwanego Ł. J. od opłaty od skargi kasacyjnej ponad 25 000 zł. Postanowieniem z 10 lipca 2023 r. odrzucił skargę kasacyjną pozwanego z uwagi na nieuiszczenie opłaty od skargi kasacyjnej. Sąd ten wyjaśnił, że pozwany jest w stanie uiścić opłatę od skargi kasacyjnej w tej części.

Zażalenie na to postanowienie wniósł pozwany, zaskarżając je w całości, wniósł o jego uchylenie i zarzucił naruszenie: art. 398⁶ § 2 k.p.c., art. 102 u.k.s.c. i art. 233 k.p.c. Pozwany wniósł też o rozpoznanie postanowienia Sądu Apelacyjnego z 22 maja 2023 r. i zweryfikowanie zasadności odmowy zwolnienia od kosztów postępowania kasacyjnego w pełnej wysokości (art. 380 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.).

W odpowiedzi na zażalenie powódka wniosła o jego oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Utrwalone w judykaturze Sądu Najwyższego jest, że jeżeli sąd drugiej instancji nie uwzględnił wniosku o zwolnienie od uiszczenia kosztów sądowych, a nieopłacenie skargi kasacyjnej stało się jedyną przyczyną jej odrzucenia, w ramach postępowania wywołanego zażaleniem strony na odrzucenie skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy kontroluje także – na wniosek strony zgłoszony w zażaleniu (art. 380 w zw. z art. 398²¹ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.) – to postanowienie sądu drugiej instancji. Sąd Najwyższy nie orzeka w tym zakresie merytorycznie, a jedynie ocenia prawidłowość wydanego postanowienia o oddaleniu wniosku, zatem jego rozstrzygnięcie pozostaje nadal w zakresie kognicji sądu drugiej instancji (zob. postanowienia SN: z 13 grudnia 2018 r., V CZ 83/18; z 14 kwietnia 2021 r., V CZ 55/20, i z 3 listopada 2022 r., III CZ 260/22).

Postępowanie sądowe jest co do zasady odpłatne, a sąd nie podejmuje żadnej czynności na skutek pisma, od którego nie została uiszczona należna opłata sądowa (art. 126² § 1 k.p.c.). Osoba fizyczna może domagać się zwolnienia od kosztów sądowych, jeżeli złoży oświadczenie, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny (art. 102 ust. 1 u.k.s.c.). Instytucja zwolnienia od kosztów sądowych jako wyjątek od zasady odpłatności postępowania sądowego, ma na celu umożliwienie realizacji przysługującego prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Pomoc ta może być przyznana wyłącznie w sytuacji, w której niemożność poniesienia kosztów sądowych, w całości lub części, ma charakter obiektywny, na który wnioskodawca nie ma realnego wpływu.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się przy tym, że ze zwolnienia nie może korzystać ta osoba, która ma możliwość dokonania stosownych oszczędności, przewidując możliwość prowadzenia postępowania sądowego i ponoszenia z tego tytułu określonych kosztów (zob. postanowienia SN z 16 listopada 2018 r., I CZ 87/18, i z 10 stycznia 2017 r., III PZ 6/16). Sąd orzekający o zwolnieniu od opłaty sądowej od skargi kasacyjnej nie jest związany

uprzednio wydawanymi w sprawie orzeczeniami zwalniającymi stronę skarżącą od kosztów sądowych, ale w sytuacji, w której na wcześniejszych etapach postępowania przyznano jej zwolnienie od kosztów, odmowa udzielenia takiego zwolnienia w postępowaniu kasacyjnym wymaga stwierdzenia, iż położenie strony uległo w jakimś aspekcie zmianie (zob. postanowienia SN: z 30 czerwca 2022 r., III CZ 88/22; z 14 listopada 2019 r., I CZ 76/19. i z 5 grudnia 2019 r., I CZ 99/19).

Sąd Najwyższy nie podziela oceny sytuacji majątkowej i możliwości finansowych skarżącego, która stanowiła podstawę zaskarżonego postanowienia Sądu Apelacyjnego. Sąd drugiej instancji przyjmując, że położenie pozwanego nie różni się zasadniczo od jego sytuacji materialnej przedstawionej w 2001 r., błędnie uznał, że na obecnym etapie pozwany jest w stanie uiścić opłatę od skargi kasacyjnej w wysokości 25 000 zł, mimo, że postanowieniem z 6 października 2021 r. zwolnił pozwanego od opłaty od apelacji ponad 5 000 zł. Pozwany wykonując zarządzenie z 21 kwietnia 2023 r. wyjaśnił w piśmie z 27 kwietnia 2023 r., że nadpłacona opłata od apelacji w wysokości 25 000 zł, została zwrócona członkom rodziny, od których pozwany pożyczył pieniądze i obecnie środkami tymi nie dysponuje. Okoliczności te nie zostały poparte dowodami, bowiem takich Sąd Apelacyjny nie żądał, domagając się jedynie udzielenia informacji w tym zakresie. Lista operacji na rachunku bankowym pozwany natomiast udokumentował stosowanym wydrukiem.

Ocena wniosku o zwolnienie od kosztów w postępowaniu kasacyjnym, dokonywana na datę orzekania w tym przedmiocie i niezależnie od tego, że strona korzystała na wcześniejszym etapie postępowania ze zwolnienia z kosztów postępowania w całości lub części, nie oznacza marginalizowania znaczenia uprzednio wydawanych w sprawie rozstrzygnięć odnoszących się do istnienia i zakresu obowiązku fiskalnego strony. Odmowa udzielenia takiego zwolnienia w postępowaniu kasacyjnym wymaga stwierdzenia, że położenie strony uległo w jakimś aspekcie zmianie. Z uzasadnienia zaskarżonego postanowienia nie wynika, aby Sąd Apelacyjny dostrzegł zmianę w sytuacji majątkowej skarżącego w stopniu uzasadniającym modyfikację dotychczas przyjmowanej wobec niego oceny w zakresie zdolności ponoszenia obowiązków fiskalnych związanych z rozpoznawaną sprawą. Przeciwnie, wskazał, że pozwany dalej jest bezrobotnym

bez prawa do zasiłku, a także aktualnie jest w separacji z żoną. Pozwany nie miał więc realnych możliwości poczynienia stosownych oszczędności, bez uszczerbku w koniecznym utrzymaniu siebie i rodziny, które pozwoliłyby mu na zgromadzenie środków pieniężnych niezbędnych na pokrycie opłaty od skargi kasacyjnej w wysokości 25 000 zł. Tym samym zarzut naruszenia art. 102 ust. 1 u.k.s.c. podniesiony w zażaleniu był uzasadniony.

W konsekwencji odrzucenie skargi kasacyjnej ze względu na jej nieopłacenie, okazało się przedwczesne.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 398¹⁵ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

[wr]

(r.g.)